

DEBRECENI FŐISKOLAI LAPOK.

KIADJA A FŐISKOLAI MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Debreczen, Főiskola.

I. emelet IX. terem.

Megjelen havonta két szám.

Felelős szerkesztő:

MOLNÁR ERNŐ

Társ-szerkesztők:

KEREKES GYÖRGY és KOÓS ELEMÉR.

Kiadóhivatali főnök: Tóth János.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre . . . . . 5 korona.

Fél évre . . . . . 2 kor. 50 fill.

Ijtusági egyesületeknek . . . . . 4 korona.

Főiskolai hallgatóknak . . . . . 3 korona.

Egyes szám ára: 40 fillér.

Régi egyházi énekeink hatása Ráday Pál költészetében.

Irta: Sarkadi Nagy János.¹

Hogy Ráday Pál költészetét kellőképp megérthessük és méltányolhassuk, a saját korába kell őt visszahelyeznünk és azt keresnünk, hogy milyen viszonyban van ő a korabeli és az előző idők vallásos irodalmának termékeivel. S annál inkább, mivel Ráday szorosabb értelemben vett egyházi énekköltő és nem oly önálló költői egyéniség, mint pl. Balassi B., pillantsunk végig röviden egyházi énekköltésünk ő előtte megtett fejlődésén. Tudjuk, hogy a magyar egyházi énekköltés újabb felvirágzása a protestantizmusnak köszönhető, amely, hogy az isteniszteletet azáltal még közvetlenebbé tegye, épp az együtténeklés által igyekezett a hívők egyetemét bevonni a maga körébe. Első feladata lett ekként a mindennapi énekszükséglet kielégítése, amelyre a külföldi és hazai reformátorok mindjárt gondoltak is. Többféle forrásból merítettek. Egyik ilyen forrás volt pl. a régi középkori hymnológia, a másik és még gazdagabb a bibliai zsoltárok, aztán Luther énekei, végül maguknak az énekszerzőknek enemű termékei. Ezen az úton aztán mihamar virágzó énekköltészet támadt nálunk már a XVI. században, amely méltóképp folytatódott a következőben is. Egymásután jelennek meg az egyes gyülekezetek használatára a különféle énekeskönyvek. Sőt ez énekköltési buzgalom idővel annyira fokozódott, hogy a XVII. században Szilvás-Ujfalvi Imre² pl. már azon panaszkodik, hogy „Vétköznek azok, kik akármilyen bokorban költ éneket mindjárt a templomba bevisznek“. És valóban az énekszerzők egész sorát ismerjük, úgy az egyháziak, mint a világiak közzül, akik közt jelentős helyet foglalnak el s épp a XVII. század úgynevezett főrangú lírikusai: Rimai, Beniczki, II. Balassa Bálint stb. Ezeknek a közvetlen utódjául tekinthető Ráday Pál, akinek költeményei ugyan a XVIII. században,

1710-ben jelennek meg, de hang, hangulat és forma tekintetében az előző századok vallásos áhítatát éreztetik.

Célunk vizsgálni, hogy mennyiben és mi-ben hatott az előbbi korok vallásos költésze Ráday Pálra ki? Előljáróba mindjárt mondhatjuk, hogy ő mintegy a hagyománytól és a kor szellemétől indítva lett énekíróvá, habár az ez irányú munkásságra az édesanyjától örökölt vallásos érzése is buzdította. Igen szépen fejtegeti e tekintetben Négyesy László,³ hogy miként fejlődött ki Rádayban ez „a szelid s kegyes érzület és az élénk szellem“. Egyébként az élete folyása azt mutatja, hogy ő csak a járt utat követte, mikor az énekszerzésre adta magát, mert ezek az énekek akár alkalmosság, akár motívumok dolgában nincsenek az ő életével semmi különösebb összefüggésben. Úgy értem ezt, hogy őt az énekek írására nem az életnek egy-egy bizonyos nagy válsága készítette, pl. a bűnbánó énekek írására nem valamely tette miatt érzett önvád indította, amint ezt Balassinál látjuk, hanem, mint maga mondja, kiadása előszavában, ő ezekkel az imádságokkal csak a „maga titkos házában imádta az ő Istenét“. Tehát ő ezeket csupán a lelkében élő általános vallásos érzéstől indítva, a saját használatára írta, minthogy az énekeket és az imádságokat általában szokás.

Igy állván a dolog, természetesnek találjuk hát, ha költői munkássága közepett neki mintákra volt szüksége, amelyeket követhessen. Erre pedig bő forrásul kínálkoztak a közhasználatban levő énekeskönyvek, a protestánsokéi épp úgy, mint a katolikusokéi. Meg kell azonban jegyezni, hogy Ráday, bár követte az ismert énekeskönyveket, de azért nem utánzójuk. Követte annyiban, hogy átvett egy-egy tipikusabb eszmét, képet, hasonlatot, de azért ezeket a készen kapott örökségeket mégis oly önálló és meglepő csoportosításban tudja feldolgozni, hogy ha nem mondható is eredeti géniusznak, de az énekek megalkotásában mégis teljesen önálló.

¹ Részlet a szerző e címen kiadandó dolgozatából.

² In exequis elefunctorum Debreczen. 1602.

³ Rádai Ráday Pál Munkái: Olcsó könyvtár 662—664.

Könnyebb áttekintés céljából költeményeit tárgykörök szerint csoportosítottam és ahelyett, hogy mindenikről külön szólnék, az egyes csoportokban kifejezett alapeszméket igyekszem összevetni az előző korok költeményeinek hasonló gondolataival.

Költészetének egyik főtárgya a Krisztus dicsőítése. Ha ily tárgyú költeményeit nézzük, a középkori himnusz-költészet hatásának nyomait azonnal észrevehetjük rajtuk. Különben maga is utal két költeményében Szt.-Bernát himnuszaira, mint forrásokra. E csoportba öt költeménye tartozik: „A Fiú Isten dicséretéről“, „Más azonról, mely a Bernárd doctor énekéhez alkalmazott“, „Igen szép dicséret a Jézus Krisztus nevééről“, „Bernárd doktor éneke a Jézus Krisztus nevééről“. Ezek egyike a „Bernárd doktor éneke a Jézus Krisztus nevééről“, egyszerű fordítás, a másik, a „Más azonról, mely a Bernárd doctor énekéhez alkalmaztatott“ szabad átdolgozás. E két éneke az, melyet fordításnak, illetve szabad átdolgozásnak nevezhetünk, mert a többiekben, ha nem is a gondolat, de a kidolgozás több tekintetben önállónak mondható. A többi énekei már csak egyes gondolatokban és kifejezésekben mutatják a középkori himnusz-költészet hatását. Egy pár feltűnőbb hasonlóság ime a következő benünk:

Legjobban érzik a középkori himnuszok hatása az „Igen szép dicséret a Jézus Krisztus nevééről“ című énekben. Ez akár a felfogását, képeit, akár a kifejezés készletét nézzük, tisztán mutatja a régi középkori vallásos költészet hatását. Így pl. a harmadik strófájának kezdő sora: „Te vagy a szép fényes hajnal“. Ez vagy ezzel egész rokon gondolat fellelhető a középkor himnuszaiban is. Így például a Szt.-Ambrosziusnak tulajdonított, de valójában a VII. században keletkezett „Christe, qui lux es et dies“ kezdetű himnuszban, melynek magyar fordítása szintén a középkorból származik és „Krisztus, ki vagy nap és világ“⁴ kezdetű szép sorával ma is kedvelt templomi éneke a magyar kálvinista egyháznak. (L. 153. dicséret.)

Kopognak az ablakomon.

Irta: **Oláh Gábor.**

*Esténkint valaki megzörgeti ablakomat,
Esténkint valaki megáll az ablakom alatt,
Hármas kopogással és dallal kidalol,
Kinnyitom az, ajtóm — és nincs senki sehol.*

⁴ A. M. K. T. L. 1 B.

*Lélek az, tudom én; fájdalom, aki lehellet,
Vívódó álmaim tavára leszálló felleg;
Alakúl, gomolyúl s megzörgeti lelkem az árnyék,
Bár testem leszögezve: mintha utána szállnék.*

*Valami régi halott, kibe nyilamat löttem.
Aki a gyilkot most visszanyilazza erőtlen.
Testemen át nem jár, csak borzongat babonásan,
És mégis ez éjjel: tövissel van vetve az ágyam.*

Ács Éva.

(Florenben.)

Irta: **Vándor Iván.**¹

Hofer báró gondolkozva sietett végig Florenc egyik magnolia alléjában. Azon törte a fejét, mi ő voltaképen? Jó ember-e, vagy egyszerűen bolond, számító-e, vagy együgyű?

A bárónak erre a komoly töprengésre az adott okot, hogy tegnap este, a színházban egy szeles siheder azt kérdezte tőle, hogy apja-e ő a tüneményes tehetségű Ács Évának?

A méltóságos úgy érezte, mintha kést ütöttek volna a mellébe.

— Megöregedtem! — gondolta megdöbbenve.

Ez a gondolat elrontotta egész estéjét. Félig gyönyörködött csupán az Éva sikerében. Pedig ez a siker forró volt, káprázatos. Florenc tombolva lelkesedett és Fiesole minden virágát a művésznő lába elé szórta. A hatást még az is növelte, hogy Eleonóra, a nagy, az édes, gyönyörű szomorú szájával homlokon csókolta Évát. Ennek a csóknak a híre három perc alatt szétfutott a színházban és a lelkesedés még fokozottabb erővel ölelte a művésznőt.

— Mindent elért ez a leány három év alatt, én pedig nem értem el nála semmit, — gondolta a méltóságos melankólikusan és benyitott a fehéroszlopos kis villa parkjába. Itt lakott Éva.

A kertcskének kecsesen hajló bambusz-sövénye, smaragd pázsitja, cédrus fasora volt és rózsaszínű leánder-háttér szegte be. A park közepén márvány-fió kacagott; a villát, mely olyan volt, akár egy kis görög templom, tűzvörös futórózsza borította.

A báró máskor bizonyára megállott volna egy pillanatra sütkérezni az olasz tavasz rázuhogó pompájában és hallgatta volna a napfényben ringatózó, csillogó, színes illatnak ezüstös fuvolaszavát. Most azonban sietett. Észrevette Évát fönt a teráson, ciklania színű ruhában. Szőke hajára úgy símult a kalap, akár a szeszélyesen font ciklania-koszorú.

¹ Az író legutóbb megjelent kötetéből, mutatványképen

A méltóságos, amint meglátta a művésznőt, teljesen elfelejtette önmagát.

Alázatosan kezet csókolt a leánynak és hat ujságot húzott ki a zsebéből.

— A lapok uni sono megegyeznek abban, hogy két nagy művésznője van a világnak, maga és Duse, — ujságolta.

— A dicsőség szép, — mondta Éva mosolyogva. — Azért szép, mert megdolgoztam érte.

A sok munka meg is látszott a lányon. Szépségének üde hamvasságát izgató, sejtelmes halványosság váltotta fel. A szeme nagyobb lett, mint volt, a tekintete kifejezőbb, a mosolygása elfosódott, a mozdulatai fáradtak, de rendkívül artisztikusak lettek. Megerősödött egyénisége jelentkezett a kézfogásában, a ruhája ráncában, a fejtartásában. A szeme, a komoly, nagy szeme arról a nagy lelki fejlettségről beszélt, mely a nőket ma még többnyire az egyedülésre kényszeríti.

— Igaz, — fecsegett a báró, — rengeteget tanult.

Majd bizonytalan hangon hozzá tette:

— Azon kívül mellette voltam én is.

— Ne vegye el, kedvesem, a legszebb illuziómat, azt, hogy magamnak köszönhetem azt, ami vagyok.

— Nem veszem el, bár nagyon szeretném elvenni. Ez a tudat magát elérhetetlenné teszi.

— Ez igaz. Gőgös vagyok. Büszke vagyok. Valahol, talán a francia nyelvtanomban, egy pompás mondást olvastam a multkor: „Ha nézem magamat: — kicsiny vagyok; ha összehasonlítom magamat mással: — nagyra nővök.

— Magának igaza van, de nekem is igazam van. Három év óta megyek maga után, mint a hűséges kutya, Franciaországból Olaszországba, városról-városra, múzeumból-múzeumba. Végig tanulmányoztuk a Louvret, a Vatikánt, a Pittit, kisujjamban vannak a klasszikusok és három grammatika. Ösmerem az összes eddigi szerepei hősnőinek a lelkiállapotát és megtanultam a különböző korok stílusát. A fiaim, kiket nagyon szeretnék látni, közben kitagadtak, mert nem voltam hajlandó hazamenni. Maga pedig, ha jó kedve volt, megengedte, hogy megcsókoljam a kezét. Ez eddig ment valahogy, hanem már belefáradtam. Elhatároztam, hogy föllázadok. Vagy, vagy.

— Igaza van, édesem. Lázadjon fel és menjen haza a két rossz fiához.

— Ne ítélje el a fiaimat. Ők nagyon jó gyerekek, csakhogy azt hiszik otthon, hogy én maga mellett zajos boldogságban élek.

— Mint Tannhauser a Venus-barlangban. Azt gondolják, kifosztom magát.

— Valószínűleg. A fiatal fantázia színes.

— Lássa, hogy kompromittál maga engem.

Szerencse, hogy nekem az a fő, hogy én mit gondolok magamról, nem pedig, mint más embernek, az, hogy más mit gondol rólam! Elkísér?

— Nem lehet, drágám. A holnapi automobil-versenyre a világ mind a négy szögletéből ide özönlöttek az ismerőseim. Az este felfedeztem egy angol barátomat, kivel tíz esztendővel ezelőtt Ostendében három éjjel és három nap egyfolytában pokereztem. Nagyon megörültünk egymásnak és meghívott reggelire. Sok magyar is volt az este a színházban. Egyik páholyban a Záchokat láttam három hölgy társaságában.

Éva elindult a kapu felé. Hallgatott és figyelte önmagát. Megmozdul-e lelkében valami? Fölkacag-e benne az öröm, vagy fölsóhajt-e a keserű megalázás?

Egy kicsit ideges lett, ez volt az egész változás, mit magán tapasztalt.

— Különös. Az embernek közönyös lesz a múltja.

Terhére volt a báró és minél előbb szabadulni akart tőle. Kezet adott neki.

A báró azonban örült, ha így búcsúzásoknál kezébe kaphatta az Éva kezét. Nem volt hajlandó rögtön elbocsátani.

— Hová megy? — fűzte a szót.

— A ponte vecchio felé. Veszek magamnak valamit, amiről elhitetik velem, hogy sok száz évvel ezelőtt készült. Végtelenül szeretek ezen a hídon barangolni. Az apró sötét boltocskák-ból elem toppannak a kis fürge, vidám, öreg kereskedők, kik szaporán beszélnek és nyugtalanul tekintgetnek széjjel. Valahányszor elmegyek az apró kincses boltjuk előtt, mint a fecskék szállnak felém a fantasztikusabbnál-fantasztikusabb gondolatok. Azt hiszem, ezek az emberkéek az Arnó fiai, soha sem voltak fiatalok és mikor leszáll a hold, lemennek a folyó mélyébe és onnét hordják fel temérdek, furcsa kincsüket.

A báró kacagott.

— Maga nem érti ezt. Magának nincsenek intuíciói. Maga csak azt látja, amit — lát.

Hofer erre a furcsa szemrehányásra végre útjára engedte Évát. Hosszú ideig nézett utána és búsan konstataulta:

— Egyszerűen bolond vagyok. Ez a leány sohasem lesz az enyém.

Aztán megvigasztalta egy kicsit magát.

— Azt hiszem azonban, a másé sem lesz.

Évának a Zách név zengett a lelkében, mint a kis harang, ha meglóditja a szél. Nem várt most semmit ettől a névtől, mint régen, csak emlékezett. Az jutott eszébe, hogy otthon nem is emberek voltak szemében a kis királyok.

A Záchok mérhetetlen vagyona és az ő kunyhójuk nyomorúsága a mesék ezüstös szálá-

val fonódott össze. A nagy kastély, ócska, nehéz vaskapujával, titkos erők és hatalmak tanyája volt rá nézve. És mikor a szimpatikus, szép fiú lelopózott hozzá ősei hajlékából, akkor az ő különös, álmokra hajló lelke nem csupán a fiút látta benne, hanem a hatalmas, sötét épület egyik leendő urát. Ez nem csökkentette, hanem fokozta a szerelme nagyságát, mert holmi regényes háttérrel adott neki, amit az Éva nyugtalan lelke forrongásában okvetetlenül megkívánt.

Most, amikor visszagondolt sok szenvedésére és a megalázásokra, ez jutott eszébe:

— Tulajdonképen azt sem tudom, kit szerettem. Minden valószínűség szerint sok mindent beleláttam a Zách lelkébe, ami hiányzott belőle.

Hirtelen bosszús arccal szakította meg a gondolatmenetét.

— Ostoba vagyok. Az embernek, ha van egy édes, csillogó hite, mentse meg, őrizze. Én pedig tönkre akarom okoskodni. Pista tökéletes volt, olyan volt, amilyennek hittem, ennek meg kell érintetlenül maradni a lelkemben. A ma úgyszólván az enyém. Én vagyok az erős, a diadalmas, a magambanjáró, aki betölti lelkemet. A tegnap, mikor még gyöngye voltam, hadd maradjon az övé.

És a holnap?

Éva fölnézett. Két különös fiatalember kissé impertinens merészséggel tekintett az arcába.

A lány egy pillanatig úgy találta, hogy ösmerős a szemük, aztán tovább gondolkozott.

— És a holnap? A holnap a magamnál erősebbé lesz.

Az olasz március különös vágyat csempészett a vérébe. Az erősebb utáni vágyat. Szerette volna a párját maga mellett látni és finom, szomorú aggódással gondolta, hátha nem jön el. Nagy nyugtalanlás cikázott keresztül rajta. Az élet sikoltott fel benne, az élet ijedt meg a pesszimiztikus aggódására, az élet, mely nem az övé volt, csak az övének a folytatása.

Az Arnó partjára ért. Rákönyökölt a vas-korlátra és nézte a folyót. A nap foltokban tűzött a vízre és néhol úgy ragyogott, mint valami izzó ezüst tál. Másutt, a nesztelenül haladó hullámokon, bíboros, rézszínű sugarak reszkettek. Évának a lelke, mint valami kis láthatatlan hajó, ott uszált a sugaras csillogásban. Tisztán látta minden picinyke fordulását, sokféle színét és titkolt kívánságát.

— Szeretni kell. Szeretni kötelesség, — ez volt a sóhajtásában.

A háta mögött magyar szó csendült. Éva nem akarta bevárni, míg melléje érnek a beszélgetők. Hátha a Záchok! Befordult a hídra.

A Ponte Vecchiön, a kis boltocskák előtt, apró üvegkoporsók állanak tele titokzatos kincscsel.

Az egyik boltinak gazdája behívta Évát. Leültette a kis fekete asztalka elé, piros bársony, aranyos lábú székre és mosolyogva, marék-számra hordta elé drágaságait. Az asztalkán halomban hevert a foglalatlanküli smaragd, az alattomos opál, a tüzesen csillogó rubin, a szomorú gyöngy, a beteges színű, halvány korall és a rejtelmesen kék türkisz. Az öreg úr tragikus ametisztet pergetett a kövek közé és sárga briliánt arcképerketet állított fel ügyesen, úgy, hogy rávetődjék a napfény. Furcsa, homályos ezüst tükröcskét tartott Éva elé, majd parányi szelencét értékes zománccal, finoman metszett kameákat mutatott, Neptunos sótartót, parányi lámpást, amilyen a Strozzi-palotán van, kettétört arany kétágú villát, egy Hamupipőke kosiját, filigrán ezüsthől, melybe négy kis táltos volt fogva és végül a kincsek kincsét is előhozta: egy hamisított Benvenuto Cellini érmet, melyet ő igazinak mondott és amelyen az Atya Isten Kelemen pápa gyémántján ül.

Éva gyönyörködött a finoman cizellált apróságban, a kereskedő pedig bókolva hajlongott előtte.

Egyszer csak elsötétült a kis bolt. Öt ember lépett be egymásután. És két lépésnyire Éva előtt, ott állott az egész Zách-dinasztia. Két öreg hölgy. Az egyik, a fehér hajú, a nagy, sötét kastély úrnője; egy eleven szemű szőke leány; Felicián, az elegáns, hideg ember és mellette Pista.

A férfiak lekapták a kalapjukat Éva előtt.

Az eleven szemű fiatal hölgy pedig olyan mohó érdeklődéssel nézte, mintha a művész nő a testet öltött csuda lenne.

Éva a Hamupipőke kis hintóját nézegette nagy nyugalommal. A kíváncsi, égő, hideg, csodálkozó tekintetek jóleső érzést okoztak neki.

A lány, kinek a szeme olyan nagy elragadtatással pihent eddig rajta, most hirtelen oda fordult a háta mögött álló Zách Pistához.

— Mutasson be Ács Évának. Láttam, köszönt neki, tehát ismeri.

Zách zavarba jött. A szeme önkéntelenül, akaratlanul rátapadt Évára és képtelennek érezte magát arra, hogy cinikus nyugalommal megszólítsa és bemutassa neki a menyasszonyát.

— Mutasson be, — sürgette a szőke leány.

— Azt hiszem, nem lenne helyes, — válaszolt Zách halkán.

A hölgynek nem tetszett a kifogás.

— Majd bemutatkozom neki magam, — szólott duzzogva.

Pista olyan mozdulatot tett, mintha vissza akarná tartani. De késő volt. Éva kezé-

ben a Hamupipőke kocsijával már indult, a menyasszonya pedig ott állott előtte.

— Bocsánat. Meg kell önnek mondanom, hogy az este csodálatos volt. Tökéletes volt. Elragadó volt. A nevem Szobránczy Amadil.

A művésznő meglepődve felnézett, aztán szeretetreméltóan mosolyogva, pár szót felelt és nagyon kicsit meghajította a fejét, kezét nyújtott Amadilnak és Pista, aki úgy nézte ezt a jelenetet, mintha hipnotizálva lenne, úgy találta, hogy az Éva nyájasságában van egy szemernyi leereszkedés.

— Egész este sírtam, közben azt csodáltam, mennyire olasz ön. Alig akartam a vőlegényemnek elhinni, hogy ön magyar születésű.

Felicián, ki eddig élvezte a különös jelenet finom pikantériáját, most közbe szólott.

— A grófnő mindönk elragadtatását tolmácsolta.

Az egyik idős hölgy is közelebb lépett. Amadil bemutatta.

— Az édes mamám.

A comtesse rajongó természetét úgy látzik az anyjától örökölte, mert az idősebbik grófnő is teljes hódolattal szólott Évához:

— Miért nem jön haza? Nem vagyunk mi olyan gazdagok, hogy az ilyen talentumokat átengedhessük másnak.

— Nem bocsát ez az „egyszer volt, hol nem volt város“. És azt hiszem, nincs is rám otthon semmi szükség.

Amadil hevesen bizonyította.

— Téved, önre nagy szükség van otthon. Jöjjön haza. És ekkor a háttérben megszólalt Záchné. Eddig éles tekintete hol a fiát kémlelte, hol Évának a szépségén nyugtalankodott. Éle volt a hangjának, pedig nem akarta.

— Azt hiszem, a művésznő ide kint jobban szolgálja a magyar dicsőséget, mint otthon.

A tanító leánya, ki eddig észrevehetetlenül, de gyarló módon élvezte a Záchok hódolatát, szemébe nézett a kegyelmes asszonynak. Megértette, hogy fél tőle. A fiát félti még mindig. Talán most még jobban, mint valaha.

Gyorsan elbúcsúzott. Talán soha még ilyen erősen nem érezte, milyen nagyra nőtt, mint az imént az otthoniak között. Magasra emelt fejjel ment a napban és szerette volna magát megölelni. Ő volt leereszkedő a Záchokhoz! Nagyot fordult a világ.

Egyszer csak elkomolyodott.

Vajjon miért félti tőlem Záchné a vőlegény fiát? Most jutott eszébe, hogy nézett rá Pista.

— Engemet szeretne a vőlegény?

A Hamupipőke kocsijára nézett. Ugy tettszett neki, hogy kinyílt az ajtaja és ő benne ül, de a princ, az nincs sehhol.

A szépség mosolya.

Irta: György Oszkár.

A szerző legutóbb megjelent in memoriam c. kötetéből.

Asszonyok ajkán láttam egy mosolyt.

Nem jókedv szülte, nem gyönyör álma:

Gyökere a szív és mélyibe volt,

Ahol kísért emlékek síri árnya.

Nemes virág. Nem földi illata

Vérből, könnyből szűrődik s úgy lebeg fönn,

Mint ibolya édes hárfa-sóhaja

Fekete földön, sötét temetőkön.

Nem fájdalom már, nem is öröm.

Lassan születik s nem hal meg soha;

Nemes virág: a szépség mosolya.

Mi bennem szép: szoborba töröm,

A márvány fogy . . . szürkül az álom. . .

— S ők egy mosollyal győznek a halálon.

Malk léptek királynéja.

— Egy leánynak. —

Irta: Molnár Ernő.

A leány az ablakban állott és nézte a lepergő, finom szemű tavaszi esőt. Az arcán valami szelíd bánat, mint egy habkönnyű fátyol, borúlt el és szép szeme sírásra hajolt. Odakinn a szürke ég, az örökegyforma házak, mint megannyi lelkiismeretbeli felkiáltójel, emlékeztették a maga eddigi csöndes, bánat és esemény nélkül való életére. Bánkódott, hogy eddig nem is élt, csak aludt és valami új után vágyott a lelke. Odébb a háta mögött egy kicsi asztalon egy könyv hevert, ennél a pár sornál felnyitva: „Azok, akik titkon sohase sírnak: nem is élnek. Nem tudják megérteni a bánat szépségét és nem tudnak fölemelkedni odáig, hogy élvezzék a nagy örömeiket. Csak testi létel az ilyenek élete és nem érdemlik, hogy érző és gondolkodó valóság legyen a nevök. Gyűlölöm azokat, akik titkon sohase sírnak“.

Esteledett. A kis fehér szobában bánatos, kékes árnyékok úsztak és a leány még mindig ott mélázott az ablakban. Nagy, szépséges kék szemekre lágyan borúltak finom szempillái és a szemei körül apró finom, bús árnyékok mutatkoztak, mintha a külső, bánatos, de tavaszi ég verődött volna vissza finom arcán. Aztán csendesen megfordult, odalépett a könyvéhez és próbálta tovább olvasni, de már nem látta a betűket. Aztán odalehelt a lapokra egy apró hímzett olvasójegyet és eltette a könyvét. A szobában és köröskörül mindenütt úgy megült

valami haldokló csönd. A leány pedig ismét odalépett az ablakhoz. Valami megmagyarázhatatlan, megnevezhetetlen erő vitte oda, nem tudta miért, maga se akarta, de oda kellett lépnie. Halkan, szinte nesztelenül lépett, mint puha álmok, halk, légi léptek királynéja. És olyan is volt fehér ruhája az alkonyatban, mintha nem is földi, hanem valami álmovilágból valósággá testesült leányt takart volna. És ekkor halk remegés futott végig a tagjain.

Lenn a sötétedő uccán egy fiatal ember bandukolt. Lassacskán, meggondolva lépett egyet-egyet, mintha nehezére esnék, mintha valami nehéz, láthatatlan teher nehezednék fiatal vállaira. És az arca olyan volt, mint a szomorúság megkövült szimboluma. A szeme alatt két mély karika, a szája mellett két keserű vonás, mintha most jönne a csalódások, a sohanem teljesedő remények és az új, ostorozó vágyak országából. Az arca pedig felfelé, a magasság felé fordult, segítséget, valami szép, megbékítő csodát könyörögve. A homály pedig még jobban kiemelte a két megtört vonást az ajka körül.

A fehér leány pedig, amint megpillantotta ezt az arcot, valami halovány vágy támadt benne, hogy kinyújtsa lágy, karcsú kezét a magas ablakból és elsimítsa rajta a fájdalom remegő vonalait. De eszébe jutott: „Gyűlölöm akik titkon sohase sírnak“... és elfordította az arcát. Elgondolta, hogy ez így van jól, mert szükséges a világon fájdalomnak és szenvedésnek, megtört reményeknek és szívszaggató vágyaknak lenni. Hagyta, hadd menjen tovább a maga útján az az ember. Tudta, hogy jó és szép dolog szomorúnak lenni, mert a szomorúak életében kétszeresen, százszorosan öröm az öröm és a szomorúak megtanulják a maguk szomorúságát széppé, édessé és harmonikussá álmodni. Megtanulják, hogy a szomorúságban van valami különös boldogság: a mindent megértés boldogsága és lassan-lassan megszeretik a maguk szomorúságát, mert ez a jószívű, szelíd emberek tulajdonsága.

Már nagy volt a homály. Az uccán egy sötét ember bukácsolt. A vállán egy hosszú rúd imbolygott, amelynek a végébe egy kis piros csillag vala tűzve. Ahogy ment, utána mindenütt fellobbantak a szép, fehér lángok, kivilágosodott az ucca és ő ment, mindig csak előre, az éjszakába, a sötétségbe. A leány pedig visszahúzódott a szoba mélyébe és nézte az ablakon besütő fényt, fel-felújult benne a délután olvasott mondat: „Gyűlölöm, akik titkon sohase sírnak“... És újra fölmerült a homályból az imént látott titkos szomorúságú arc. Valahogy sajnálni kezdte ezt az embert. Elképzelte, hogy milyen jól esnék egy ilyen boldogtalannak,

ha valaki közeledne hozzá, ha valaki a kezét nyújtaná neki, ha valaki halkan és szépen szólna hozzá, gyöngéd, megértő és okos szavakkal, melyek úgy permeteznének elbágyadt lelkére, mint lázbeteg homlokára simúl a hús kendő. És nagyon szerette volna újra viszontlátni. Most már tudta, hogy megszólítaná, hogy nagyon gyöngéden szólna hozzá, mint azokhoz, akik hosszú és kínzó betegségből épültek fel.

A leány most lehunyta a szemét és úgy érezte, hogy az ő lelkének a tiszta egén finom, fehér, fodrosszélű bárányszerű felhők úsznak át. És gyönyörködni kezdett benne, amint érezte, hogy lassan, percről-percre, egyre síróbbra hajol a kedve és csendesen, gyáván, megszokatlan kibuggya a szeméből egy könnycsepp. Hirtelen előkapott valahonnan egy kis, finom, tenyérszerű puha kendőt és megriadtan törölte le a szempillájáról. Megijedt szinte ettől a könnytől. Egyideig magának se merte bevallani, hogy könnyezett. Félt, hogy ezután még félelmesebb, még szomorúbb dolgokat kell önmaga, a lelkiismerete gyóntatója előtt lelepleznie és önkéntelen megdobbant izgatottan a szíve. Úgy érezte, hogy most forduló előtt áll, a jövő minden rejtelmességével ettől a pillanattól függ és most dől el a jövő sorsa. Félt az elhatározástól, vergődött és elbágyadt, mint valami kis bolond megriadt madár és mégis kellemesnek találta ezt a furcsa, ijedelmes hangulatot.

Aztán egyszerre fölkelte és úgy sétált az ablakhoz erős, nagy lépésekkel, mintha már határozott volna. Mert most azt gondolta, hogy határozott. Eztán meg fogja ismerni a bánatot, nem kergeti el magától a szomorúságot. Foglalkozni kezd a szomorú lelkekkel és ahol tud, egy kis örömet csillant meg az ellankadt lelkek előtt. Mert ez is élvezet: örömet okozni másnak. Például nagyon szeretné látni, hogy hogyan simul el azon a délután látott szomorú arcon a két mélységes barázda, hogy csillan fel a szeme egy kicsike örömtől és hogy kap erőre benne az elbágyadt lélek. Tudta, hogy jót tenne, tudta, hogy ezután boldogabbnak érezné magát.

Lassacskán elálmosodott, a szobában mélységes, bágyadt csend ült meg. A sugárzó ablak nagy, lomha árnyékokat vetett a falra és szépséges, nehéz, bágyasztó csönd feküdt meg a lelkeket. A fehér leány egy darabig babrált a zsebkendőjével, aztán a csöndes, puha, meleg szobában halkan szépen, észre se véve, lehunyta a szemét és elszunnyadt. Az árnyékok pedig egyre nőttek, tornyosultak, utoljára már nem férték egymástól sem. Ekkor nem látszott tovább a fehér leány fehérsége sem és a kis puha fészekre fáradt, riasztó, fekete csönd ne-

hezdedt. A leány ezekről nem tudott semmit, aludt és álmodott.

Álmában — úgy képzelte, — hogy lelibeg valahonnan hozzá egy kis fehér angyal, — vagy csak a szívéből lép elő? — és halkan, édesen, muzsikálni kezd valami csodálatos, ismeretlen hangszeren. A hangszerét nem ismerte, emlékeztetett a hárfa és a hegedű hangjára és a szólása csodálatosan tiszta és elbódítóan sokszínű volt, olyan, mintha valami ifjú tavaszi szellő gyöngyvirágok, orgonák és fehér liliomok szerelmes illatát ringatná felénk. És csodálatos, nem mintha csak az az egy hangszer szólna, hanem egy egész láthatatlan, érthetetlen zenekar kísérné azt az egyet csábító, dús, buja polifoniával. És mintha az egyetlen angyal maga lett volna az egész zenekar és maga énekelt volna valami új, sohanem hallott, csodálatosan mélyről felhullámzó, csodálatosan finom dallamba zsongó, halk ütemű chorált. És ez mégis egészen másról szólt, mint a chorálok rendesen; puha és megnevezhetetlen szókából volt a szöveg és a dallama szebb volt minden földi zenénél.

Míg ezek énekelték, azalatt valahol, messze, szinte egy másik világban, mintha egy bágyadt csillag lett volna, kigyúladt egy kicsike fénylő pont. És észrevétlen, mintha ez egészen természetes volna, elkezdett egyre nagyobbodni. Később egy kicsit meghosszúkásodott, egészen olyan lett az alakja, mint egy emberi arcé. Pár pillanat múlva már meg lehetett ismerni; a leány ijedten rebtent meg: a délutáni szomorú arc volt. De nem ébredt föl a mozdulatra. A halk zene csodálatos, monoton zsongása nem engedte felébredni, aztán meg nem is volt ijedelemre ok, mert a fej megállt és mintha a hozzátartozó test leült volna szemben és élvezné a muzsikát. Az angyal pedig, mintha csak erre várt volna, új chorált kezdett, valami ismerősen ösmeretlen éneket, amelyre édesen fájul meg a szívünk. Énekelt félig mondott, félig sejtett, véghetetlen édes zengésű szavakat, verseket a szomorúak fájó, édes szerelméről, a szomorú párok mély, panasztalan, örömkönnyes boldogságáról.

És a leány úgy látta, mintha arról az örök-szomorú arcról valami finom fátyol foszlana le: a bánat láthatatlan leple. Ugy látta, mintha a muzsika halk, édesen omló záporában elsimúlna az ajka mellett a két mély barázda és a szeme szomorú foltjai lassan tűnedeznének és kigyúlna bennük valami mélyen parázsló rejtett tűz. Az angyal énekelt tovább; a fehér leány pedig érezte, hogy a két távoli szív egymás felé repes és felállnak és összeborúlnak, mintha ez lenne a csók perce, a súlyos édes mondanivalók csókbafojtott pillanata.

Valaki bejött és meggyújtotta a lámpát.

Aztán eltelt pár nap. A leány iparkodott mennél kevesebbet gondolni arra az örökbús arcra. Valahogy úgy érezte, félnie kell ettől az embertől. Valami bágyadt és megmagyarázhatatlan érzés súgta folyton, hogy tartózkodó, leányos gyávasággal vértesse föl magát minden előreláthatatlan és annál rettegettebb, rejtelmes veszedelem ellen. Nem akart erre az arcra gondolni. Valami nagy, nagy rejtélyt sejtett mögötte, valami olyat, hogy a szegények, az árvák, az elhagyottak sorsa sem olyan nehéz, mint azoké az intelligenseké, akik mögött mindig ott suhog a Bánat szoborszép istenasszonyának mélyfekete bársonyruhája. És hogy tulajdonképp sokkal-sokkal inkább kínozzák ezeket az irtóztató lelki kétségek, gyötredelmes, mélyből való felzokogások, mikor meglátják a maguk egyedülvalóságát, a maguk tehetetlenségét, szármalmas kapaszkodásaikat a magasság a tökéletes emberideál felé, akit csak lázas álmainkban és önemésztő akarásaink idején sejtünk.

És mégis, a leány látni, ismerni akarta ezt a bús arcot. Nagyon, nagyon kiszínezte magának, hogy hogyan fogja ő ezt a fiút megvigasztalni és hogy fogja elsimítani az arcának sok bús vonalát. De mikor rágondolt, mindig valami megrebbenést érzett, valami olyat, mint mikor dús, barna bársony aranyló folyamán hirtelen egy kis gyűrődés támad.

És aztán, aztán egyszer találkoztak. Vannak ilyen véletlen találkozások, amiknek okvetlen meg kell történniök, mert valami végzetes hatalom, valami sötét sorsisten úgy akarja. Két ösmeretlen ösmerős összekerül és nem tudnak egymásnak mit mondani. Ez a találkozás is olyan volt. Valami zsúr vagy házimulatság, kedves, vidám vasárnap délután, jókedv és a szívekben ártatlan tavaszi mámor; és ez volt a találkozásuk.

A leány pillantotta meg először a fiút. Egy ismerősével beszélgetett, vidáman és nyugodtan, aztán egyszerre egy kis pirosság szökött halavány, szép arcára, valami zavar látszott a szeme csillogásán, sehogyse tudott tovább beszélgetni. Mindig kicsit ügyetlenül válaszolt, ami még zavartabbá és gyávábbá tette és félnéken nézegetett egy sarok felé, ahol a szomorúarcú állott. Ketten voltak, de nem beszélgettek, hanem néztek csendesen maguk elé. A leánynak a tekintete pedig idegesen röppent ide-oda, egy pillanatig őket nézte, aztán elkapta róluk a tekintetét, az ajka pedig megmegrándult, mintha sírni szeretett volna, az örömtől-e, vagy a félelemtől, maga se tudta. Végre, akivel beszélgetett, megkérdezte: —

— Mi baja, Vica?

— Semmi, semmi, de talán üljünk le...
Leültek. A leány szaporán, de gyáván fel-

felpillantgatva beszélt valamit, de alig tudta elmondani a szavakat, úgy látszott rajta, hogy most másra gondol, hogy most valamitől retteg és valami ijedezés, szorongó érzés bántja. De azért csak beszélt tovább, ahogy a kis gyerek fütyül a sötétségben és a magányosságban, hogy bátorítsa magát. Hamarosan el is múlt a féelme, ismét kacagott és nyugodtan üldögélt, mint aki hirtelen nagy veszélyből szabadult, mosolygott szépen és nézegetett szerteszét. És ekkor újra valami remegés borzongatta meg, újra valami láz fogta el. Megpillantotta a szomorúarcút, amint egy ismerőssel egyenest feléjük tart.

A fiú is emlékezett a leány arcára, vagy talán csak az álmaiban képzelte el és most valóvá testesülve találta meg? Nem tudni, de most úgy megérintette valami. Azt hitte mikor idejött, hogy eljön, mert kötelessége, nézelődik egy darabig és megy haza, de most maradt, úgy érezte, maradnia kell és beszélgetnie az álma valóságával. Azonnal megkérdezte a barátját:

— Te, ismered azt a lányt?

— Igen. Rokonom is úgy messziről. Balogh Vica. Bemutassalak?

— Igen. De várjunk még.

Azt hitte szegény, hogy neki kell készülnie ennek a találkozásnak, hogy gondolkoznia kell azon, amit mondani fog és nem mert rögtön elindulni. A barátja ráhagyta, hogy jó, várjanak és unottan nézegetett tovább. A fiú pedig csitította magát és készült, hogy hősnek, tetszőnek, hódítónak lássék. Aztán hirtelen elkapta a barátja karját és szólt, hogy induljanak. Türelmetlenül indultak meg, a fiú menni, repülni szeretett volna, hogy ott lehessen és beszélhessen vele. A bemutatkozás formáit hamar lepergették, aztán a két másik ment tovább, kiki a maga többi ismerőseivel beszélgetni. Ott maradtak együtt a fehér leány meg a szomorúarcú fiú.

Eleinte valami zavarodottság bántotta és ijesztette mind a kettőt. A leány elnézett másfelé és iparkodott az izgatottságát elpalástolni, a fiú pedig nem tudott szólni, csak nézett soha betelni nem tudó tekintettel a leány arcára. A leány csitította a megriadt kicsi szívét, akart is valamit mondani, de mikor ránézett a fiú bús arcára, úgy érezte, mintha könnycsepp futott volna a szemébe. És ültek hallgatag, két idegen, akiknek találkozni kellett.

Végre a fiú megszólalt és beszélt egy pár mondatnyi semmiséget, még mosolyogni is próbáltak; hadd lássák az ismerősök, hogy jól mulatnak, hogy könnyen, hamar megismerkednek, hogy jó kedvük van. Hanem hamar kifogytak a semmitmondó beszéd tárgyakból és elhallgattak.

Megunták mind a ketten a várakozást a nagy pillanatra és a fiú el akart menni tehetetlen és akaratos vágyának szívébe tört nyílhegyével, mikor a leány felpillantott és megszólalt:

— Mondja, maga mindig ilyen szomorú?

Igen, akarta mondani hirtelen a fiú, hanem aztán egyszerre maga se tudta hogyan, beszélni kezdett. Érezte, hogy most kell kipótolni, amit az iménti nehéz öt percben elmulasztott. A vére is a szívébe szaladt, hogy ez a leány ilyet kérdez tőle. Töredezetten kezdte:

— Nem, nem vagyok ilyen szomorú, csak akkor, ha rámszakad valami mámorosan újnak a keresése. Mikor akarok valamit és tehetetlenül látok végtelen távolságokat a céloim és magam között. Szomorú vagyok, ha hajszol valami megnevezhetetlen vágy utólrni a többieket mindenben és nem tudok velük, csak mellettük menni. Szomorú vagyok, ha örülnöm kellene apróságokon és én nagyobbra vágnék és... és nem tudok örülni.

— És nem vígasztalja senki, nincsenek vidám barátai?

— Én a mi társaságunk magánhangzója vagyok. Nem tudok igazán örülni és nem kellek senkinek. Magam maradok, ha vidám akarok lenni, mert csak akkor tudok vígadni, ha a vérem is utána csordul. Ha mulatnék: rajtam mulatnak. Ez fáj... és magam maradok.

— Istenem, hát lehet így élni? Lássá, én szépen, jól, nyugodtan és magam élek, mégse bánt a magány soha. Jó mindig, ha magát bántja is. És én azt hiszem: a magányos, vágyó, bánatos hangulatoknak végtelen a bájuk. Én szeretem, akik bánkódnak, de azokat is, akik örülni tudnak. Szeret maga örülni?

— Szeretnék. De nem érdemes. Gondolja, hogy szép, mikor valaki viháncol és kacarász. Csak...

— Nem, nem viháncol és kacarász, hanem mosolyog, tréfál és kacag.

— Igen, de akkor is bosszantó...

— Ugyan, lássa, akkor én rám is vonatkozik, pedig én úgy szeretnék igazán bánatos lenni egyszer. Olyan nyugodtan élek, hogy...

— Akkor tanuljon meg gúnyolódni. Ha az örömet és a bánatot egyformán szereti, csak gúnyolódjék. Ez a legjobb. Aki gúnyolódni tud: az derék fiú és jó gyerek.

— Gúnyolódni? Az csunya és ellenszenves. Ha tudná, mennyire sértenek éppen az apró gúnyolódások, ezek a csekély, mérges karcolások, ó bizonyosan nem tenné. De mi élvezetet is talál benne?

— Élvezetet? Azt, hogy az ember sohase csak mást gúnyol, hanem mindig szakad utána valami izomszálacska a maga szívéből is. És ha

igazán szeretné a bánatot megösmerni: csak gúnyolódják.

— Hogy lehet ezt a kettőt együtt említeni?

— Mondom: önmagát is csúfolja a gúnyolódó. És hamar rájön, hogy befelé, önmagát még jobban sebzi, mert maga is csak olyan gyarló, mint akit gúnyol. És ez még keservebb, bánatkozóbb, mint az egyszerű balsors. Mondom: tanuljon gúnyolódni.

— Ez nem szép. Mást bántani...

— Hát törődik a mással? Nem érdemes, nem érdemes. Minket bánt a más, mi bántuk a más, hiszen magunk bánjuk. És ez a fő, hogy magunk bánjuk, a szívünk szakad utána és, Istenem, hát élet a fájdalmak és bánatok nélkül való élet? Még vigasztalás se kell, nem. Vigasztalódni csak azok tudnak, akik soha nem is tudtak bánkodni. A részvevő kebel a világ legtűrhetlenebb, legkiállhatatlanabb tolatkodója. Ha fáj valami: nekem fáj, hagyjanak magamra vele, jobban hadd fájjon és hadd múljon... Ez az élet...

A leányt elhívták valamiért, de mielőtt elment volna, intett a fiúnak, hogy várja meg, pedig a fiú úgy érezte, hogy most mennie kellene. Maga is megijedt attól, amit mondott, szégyelte is, hogy rendre felnyitogatta lelke zárt kapuit és sajnálta, hogy megriasztotta, agyonbeszélte ezt a kecses, finomlelkű leányt. Pedig nem lett volna szabad; érezte, hogy ilyen találkozás egy életben csak egyszer adatik. De nem ment el, nem akart udvariatlan lenni és várt, vágyott is valamire, a szavakra, amit ma még el kell mondania. Gondolkodott a mondanivaló formáján, de a lány jött is már visszafelé, arcán mosolygás és tavaszi rózsák selymes, piros ragyogása, mintha enyhe, rózsaszínes lámpaernyőn áradna rá a fény. A fiú csak nézett és ámult, meglepte ez a szépség és nem hagyta szóhoz jutni. A leány kezdte:

— Sajnálom, hogy ennyire megvárattam, de meg akartam még mondani, hogy a gúny már cinizmus és nem az igazi, finom, bánatos hangulat.

— Igen, igen... mondta a fiú és nem tudott felelni. Mecsillant a szeme, megvonaglott az ajka, túláradt a szíve és beszélni akart a leánynak az ő csudálatos szépségéről. Nem tudta elkezdni. A lány folytatta:

— Egyszer — valami könyvet olvastam akkor — azt hittem, hogy boldogok, akik sokat sírnak és könnyeik eltöröltetnek. De látom, ilyen boldogok nincsenek... Nincsenek.

A fiú majdnem sírva fakadt, kiérezte a hangból, hogy neki most menni kell és elszalasztott minden kínálkozó jót. És ment. A leánynak pedig egy kis fájó vonal támadt az ajka körül, a csalódás bágyadt szépségü vo-

nala. Egy élet kedves, gyöngéd célja foszlott itt semmivé. Halk dobbanású szívébe beköltözött valami csudálatosan zsongó, bús hangulat, fájni kezdett odabenn egy kis, érzékeny ideg. Ez volt az ő kis, hasztalan leányéletének az első csalódása, amit csendes egyedüllétek óráin olyan könnyező és repeső lélekkel várt. Várta, hogy kibuggyan a szeméből egy könny, az első bánat könnye és ő büszkén fogja ott érezni. És gyönyörködött a hangulatában. Csalódást áhító kicsi szíve pedig megtelt kedves, édesen fájó bánattal, valami puha és halk érzéssel, amire várt és ami az ő szívében teremhetett meg. Az ő szívében, aki a halk léptek királynéja.

Ráskay Lea legendája.

*Fagyos-parázsos, szüz-fehér télen
Lassan hullanak lomha hópihék
Az ódon klustrom kápolnájában
Fehér apácák mondanak misét.*

*Kápolna mellett, homályos szobán
Szürkén dereng a téli alkonyat...
Piciny hópelyhek halkan csókdossák
A némán-néző, nagy ablakokat.*

*Fatámlás székek az asztal mellett
Rajta liljonnal vert arany váza.
A falon nagy kép a kis Jézussal,
Amint Margitot felglóriázza.*

*Az asztal mellől — kezében toll van,
Előtte nagy könyv, — nézi a képet
Halvány apácás szeme szomorkás,
Áhitatteljes, mennyei fényt vet.*

*„Óh bár kilépnél a merev képből
Szép Szent Margitom s törölnéd könyvem
S megáldanál, hogy tehozzád méltó
Legyen a rólad íródott könyvem...“*

*S elől az ives kápolna ajtón
Fehér ruhában, sugár özönben
Megjelent a szent s szólott csöndesen:
„Te hívtál s ime hozzád eljöttem...“*

*És megáldlak...“ A kápolnában
Fölhangzott lassan a „culpa mea“...
Szent Margit áldón emelte karját
S halk imát morzsolt Ráskay Lea.*

Kerekes György.

Krisztus feltámadott!

Írta: **Nagné Nagy Erzsi.**

Folyt. és vége.

Tizenhatszor zöldültek már ki azóta a százados tölgyek a kastély nagy parkjában. A kis Márta gyönyörű, izmos, piros leánnyá fejlődött.

Egy kedves szép leány volt a játszótársa. Az ispánék Boriskája, ki csak egy pár hónappal volt idősebb Mártánál.

Már a a telet szüleivel rendszeren a fővárosban töltötte. Ha azonban a tavasz beköszöntött, volt nagy öröm a birtokon levő leánykáknak. Mindeniknek hozott valami érdekes, szép ajándékot. Az egész tavaszt, nyarat és őszt játszva, majd kézimunkálva, igen boldogan töltötték el a gyermekek.

Ősszel nagy szomorúság érte Boriskát. Edes atyja hirtelen meghalt. A leányka lelkére leírhatatlan hatással volt a váratlan nagy csapás.

Végzetlenül volt. Sokszor éjjel, meleg ágát elhagyva futott ki a temetőbe. Egy ilyen alkalommal áthült a hideg, vizes fűben. Tüdőgyulladásra kapott s néhány nap alatt meghalt.

Mártát nagyon lesújtotta kis barátnőjének váratlan elvesztése. A park minden fehér virágát leszedette s a ravatalra küldte. Maga is elment titokban, hogy elbúcsúzzék tőle.

Végzetlente a bánatos anyát, angyali jó szívétől telhetőleg. Az asszony, kinek férje s egyetlen gyermeke utáni fájdalom már félig eszt vette, félre értette a leánykának ama kifejezését, hogy fájdalmát tőlük telhetőleg enyhíteni fogják, — az asszony kárpótolni értette.

Merően a lánykára nézve, a halottra mutatott, mondá:

— Lehet-e engem kárpótolni egy ilyen angyalért? Mi kell nekem már ezután? A kisasszony tudja, milyen szép, erős, egészséges volt az én Boriskám, meghalt egy pár nap alatt. Most nem hagyott nekem mást az Úr, mint folyton fokozódó, mélységes bánatomat. Meghalhat éppen így a kisasszony is, nem tudom, mivel kárpótolhatnák szüleit?

A leányka sehogy sem bírta meggyőzni az asszonyt, hogy nem így mondta és gondolta s nagyon bántotta, hogy ilyen igazságtalan hozzá ez az asszony.

Volt egy különös hangon mondott kifejezése, melytől sehogysem birt a leányka szabadulni; folyton hallotta: Éppen így meghalhat a kisasszony is, mint az én Boriskám, csak egy kis meghülés, aztán vége. Ő még egészségesebb, pirosabb volt és íme, itt fekszik holtan.

A leányka összeborzadt. Milyen iszonyú! Pedig az asszonynak igaza lehet. Meghalhat ő is. Olyan hideg, mozdulatlan lesz ő is, mint Boriska, és maga előtt látta folyton azt a rózsákkal körített angyalarcot.

Alig hitte este, hogy lefeküdhessen. Egész éjjel fázott. Nem hunyta le szemeit egy pillanatra sem, mert azonnal a ravatalt látta maga előtt.

Reggel nem birt felkelni, iszonyú láz gyötörte. A kétségbeesett szülők a leghíresebb orvosokat hozatták beteg gyermekökhöz, de még csak a betegség nemét sem tudták megállapítani.

Lázás álmaiban folyton kiabálta:

— Meghalok. Meghalt Boriska is, pedig egészségesebb, izmosabb volt, mint én. Hagyjatok élni. Nézzétek, már itt van értem a halál. Élni akarok. Ne hagyjatok elvinni.

Az orvosok, a mélyen sújtott család tehetetlenül álltak a beteg ágya körül már hónapok óta, még csak reménység sem lehetett a gyógyulásra.

Közeledett a húsvét ünnepe. A szülők kétségbeesetten gondoltak a holnapra, amikor talán kiragadja a kérlelhetetlen halál karjaik közül forrón szeretett, egyetlen gyermeköket.

Mily csendes, szomorú volt most a nagy kastély, mintha kihaltak volna belőle. Fájdalom, bánat, könny mindenfelé. Hiába, az egészség nyomában zaj, öröm jár. A betegség csenddel, könnyel gyötéri lelkünket.

A beteg halványan, lecsukott szemekkel feküdt ágyában. Nem kívánt semmit, nem érdeklődött semmi iránt. Eddig kedves dajkája ápolta nagy gondnal, szeretettel, de ő is kimerült, összeroskadt. Az orvos két apácát hozott. Egyik nappal, másik éjjel volt folyton a beteg mellett.

Egy reggel szép idő volt. A napsugár rászórta aranyos kévét az öreg dajka ezüstös hajára és édes reménység lopózott jóságos szívébe.

Olyan szép álma volt, pedig a pórnép sok édes reménységet tud fűzni egy szép álmhoz. Négy nap óta ágyban feküdt s azóta egyszer sem látta imádott kis úrnőjét. Nagy nehezen felkelt s kiment az erdőre.

A húsvét ünnepe ez évben árpilisra esett. Amint az asszony meg-megpihelve leért egy kis völgybe, nagy csomó ibolyabokorra talált.

Gyermekek öröme töltötte el öreg szívét, azonnal arra gondolt: mily nagy örömet fog okozni kis úrnőjének ez a sok szép, illatos virág. Ezek voltak kedvenc virágai, csak mikor összeszedte, jutott eszébe, hogy talán a ravatalára lesznek.

Keserves sírás között tipegett haza felé.

Útközben egy fatörzsre ült. Remegő kezeit, könnyes szemeit ég felé emelve, buzgó imát küldött a legnagyobb Igazságosztóhoz, a Könyörületeshoz, hogy tegyen csodát most is, mint amikor őtet a halálból, a nyomorból jó emberekhez vezette. Szánja meg ezeket a jó lelkeket, kik annyi szegényhez könyörületesek. Elégelje már meg keserves szenvedéseiket. Tudjuk azt, hogy kérésünk meghallgattatik az Úr által, ha azt buzgón, ihlettől áthatott lélekkel kérjük, ha méltányosnak találtatott.

Az asszony megújulva, Istenben vetett erős hittel indult haza felé. Amint haza ért, rémülve látta, hogy minden szem ki van vörösré sírva.

Urnője szobájába ment, kérve, hogy engedné meglátogatni a beteget.

Az egész család, az orvosok, sőt még a két betegápoló is a szobában voltak. Az orvos megmagyarázta, hogy néhány percig nagy csendeségre van szüksége a betegnek, nem szabad háborgatni.

Az asszony szívét iszonyú kétség és fájdalom gyötörte. Arra gondolt, hogy talán haladoklik a beteg, legalább az ő karjaiban haljon meg. Lassan kiosont.

Amint benyitott a betegszobába, úgy feküdt sápadtan, lecsukott szemekkel a szép leány, mint egy holt angyal.

Nagy fájdalomában magáról megfeledkezett asszony előbb a leányka fejét, arcát tele szórta a magával hozott illatos virágokkal, majd az ágy elé borúlt, megfogta a beteg átlátszó, hideg kis kezét, könnyeivel, csókjaival melengeté fel.

Közben a kastély kis harangja megszólalt, majd a falu harangja is, mire az asszony — ki orosz volt — hangosan mondá: Krisztus feltámadott. — Az oroszok így üdvözik egymást húsvét napján. — Kisasszonykám, ébredjen fel, ne haljon meg. Kettes ünnep van. Itt a tavasz, itt a húsvét, Krisztus feltámadott!

A leányka kebeléből halk sóhaj tört elő. Az asszony örülként futott az ablakhoz. A beteget meleg gyapot takaróba burkolta, betegséget, öregséget elfeledve, karjaiba vette a beteget és a nyitott ablakhoz cipelte, mint gyermekkorában.

A leányka átfogta erőtlen, sovány karjaival az öreg asszony nyakát s az üde levegővel, mintegy új életet szíva magába, halk, erőtlen hangon suttogá, miként az öreg dajkától megszokta: — Krisztus feltámadott.

Az orvosok, a szülők, ápolónők, kik már inkább halotthoz, mint élőhöz jöttek, majd megdermedtek a látványtól. Senki sem mert az ajtóból megmozdulni. Az egyik orvos tért előbb magához. Azt hitte, hogy az asszony

fájdalmában megőrülve vitte a beteget az ablakhoz.

Az asszonyhoz ment és rémülve kérdé:

— Mit tett, boldogtalan, az Isten szerelméért? Megőrült?

— Hagyjanak nekünk békét, — mondá erélyesen az öreg cseléd, — innen csak akkor vihetnek még egyszer ki, ha előbb megölnek. Levegő, friss levegő kell ennek a betegnek, nem orvosság.

Most már a szülők is oda bátorkodtak menni s nagyon kellemesen csalogták, amikor halottnak gondolt gyermeköket ilyen poétikus helyzetben meglátták.

Haja még mindig tele volt szórva az illatos ibolyákkal. Fejét az öreg dajka vállaira hajtva s feléjük fordítva sápadt arcát, gyöngye hangon ismétlé: Krisztus feltámadott.

A leányka ki, tulajdonképp lelki beteg volt, a rázkódástól, mely oly váratlanul érte, jobban lett, éppen mint a másiktól megbetegedett. Így magyarázta ezt az orvos.

Van-e művész, ki méltó módon leírni tudná a család boldogságát?

Amint a fák az Úr hatalmas parancsaszavára lombdíszit öltöttek, a mezők szép virágai kinyíltak, meghozták egészségét a szép leánynak és mérhetlen örömét, boldogságát annak az egyszerű, pór asszonynak, ki megtudta hálálni uraságának jóságát, élete megmentéséért.

Higyjünk, reméljünk az Úrban. Az Ő jósága kifogyhatatlan. Ne rettegjünk a haláltól sem, mert a mi hitünk a legerősebb, az egész nagy mindenséget összetartó fundamentumra, a szeretetre van építve.

Nem hull le egy levél, egy kis virágszirom sem hiába, hogy elpusztúljon, vagy a nagy semmiségben elvesszen, mert jövőre, egy hatalmas, kifürkészhetetlen kéz érintésére ismét új életre kél, egy piciny virágban.

Elpusztúlhat-e az ember, a teremtés koronája, kit az Úr a saját képére teremtett? Nem, soha!

Ne féljete ti, bűnösök sem. Szánjátok, bánjátok bűneiteket. Nem ígerte-e meg Krisztus a két gonosztevőnek, kik őtet kicsúfolták:

„Bizony mondom nektek, még ma velem lesztek a paradicsomban“.

Legyen előttünk a Hit, Remény és Szeretet örökké lobogó szövétneke. Bizzunk Istenben, hogy el ne vesszünk a bűnben, sötétségben, mert megmutatá nekünk az Úr, az Ő egyetlen Fia által, hogy a halál egy szebb, boldogabb hazába való költözés, mit azzal bizonyított előttünk, hogy — Krisztus feltámadott!

Vonatból.

Irta: **György Oszkár.**

*Kél a kíváncsi nap szöke ragyogással,
Aranyt vet a földre, amely ide barnul;
Ember és madárdal zengön ide halkul,
— Mi futunk lihegő dobogó futással.*

*Áll kigyúladt arccal paraszt fiatalja,
Mintha lenne testvér, bús kalapot lenget,
Am ide se rebben szeme az öregnek:
Vaskiggyó futását se látja, se hallja.*

*Ő tudja: a földön szerte sokan futnak,
Szépíti arcuk a perc, mely tovarántja,
Testvérek mind, ha leng a távol árnya,
És ahova vágynak, el sohase jutnak.*

*Az ő szívébe új vágy nem nyílik,
Arcán a messzeség nem gyújt ki lázat,
Mély arc-rögében ül a mély alázat,
A földre néz, mely egyetlen, hű s igaz.*

Ibsen.

Irta: **Gulyás Imre.**

Ibsen nem közismert író. Szellemének nagyságát csak kevesen méltányolják még ma is, mert a népszerűséget nem hajhászta és mert új ösvényeket taposott. Sokan éppen legjelesebb írói tulajdonságaiért nem szeretik. Még Gyulai Pál is „kellemetlen ember“-nek mondta. De ha valaki egy-egy nagy író műveibe szeret elmélyedni és alaposabban tanulmányozza a bennük rejlő szellemet, kevés munkát tud úgy élvezni, oly igazán, mint Ibsen drámáit. Mert azok egy nagy eredeti szellem élő bizonyosságai; rajtuk a világfelfogásnak s a drámai motivációnak olyan sajátos sugara rezeg, amilyennel nem valami sűrűn találkozunk a mostanában fölkapott írók munkáiban. Ibsen nem színpadai mesterkedésével hódított, hanem a lelki élet processzív analizisével. Igazi alapossággal, belső elmélyedéssel, éles bírálóképességgel vizsgálja az embert minden ízében. Nem a hatásvadászatra való neki a dráma, hanem ez az egyedüli műfaj, amelyben megérzékítheti gondolatait. De mégsem száraz s emiatt egyéni világfelfogása mindig lenyűgöző olvasóját. Eredeti, hatalmas, nagy drámaírói egyéniség, akinek eszméi és tanai beszívárognak lelkünk mélyébe. Nem csak ügyes, hanem tanult ember is, aki tudással dolgozik. Olyan eszméket

visz a drámába, amelyek termékenyítenek; olyan elemekből alkotja a lelki rajz konturjait, amelyek teljesen újak; s olyan nézeteket hirdet, amelyek megdöbbenően igazak. E nézetekkel szándékozom most mindenekelőtt alaposabban foglalkozni.

Érdekes elsősorban megvizsgálni a *társadalom* felőli felfogását.¹ Szerinte a társadalom dögvészes talajon épült; nem egyéb, mint egy nagy bemeszelt sír. S határtalan ostobák a hatósági személyek; kontárok, mert halálraítélt eszmékkel dolgoznak. Maradiak és lelki parasztok, mert főlebbvalóik gondolatait gondolják s véleményeit vélik.

De a szellemi életforrások megmérgezője mégis: az ú. n. tömör többség, az átkozott, győzhetetlen többség, amely megtiltja az igazság kimondását. Vagyis a társadalom kényszerít bennünket, hogy csalárd úton járjunk. Hogy a jog a többség részén van, ez is a társadalom gyalázatos hazugságának egyike. A többségé a hatalom, de nem a jog és az igazság. Mindig a kisebbségnek van igaza, de annak tagjai messze előőrsök, s oly eszmékért küzdenek, melyek még túlságosan fiatalok arra, hogy többséget szerezhetnének maguknak az önző világban.

A többség által követett igazságok élemedettek s ha már így vannak, hazugsághoz közelednek. Egy igazság élete 15—17, legfőljebb 20 év. Ez idő alatt kiéli magát s mégis ezt fogadja el többség, holott nincs már tápláló ereje. Így hát a többség igazságai „a penészes sonkához hasonlók és a romlást, pusztulást terjesztő erkölcsi súly mind belőlük származik.“

Következésképpen a nép tömege megmérgezi a szellemi életforrásokat és megfertőzti a társadalom erkölcsi alapját; mert nem élhet józanul régi, velőtlen igazságok alapján, melyek között egész sereg lim-lom, undorító hazugság van. Ilyen pl. az a nézet, hogy a nagy többség, a társadalom tudatlan és éretlen néposztálya épp oly jogosult ellenezni és elfogadni, kormányozni és országotlani, mint a kevés számnú szellemi előkelőség. Mert hiszen a tömeggel szemben úgyszólván soha sincs bátorsága az egyénnek nyíltan állást foglalni, mivel mindig szenvednünk kell a kicsinyes szokások és izlés miatt és aki az uralkodó véleményét megakarná egy lépéssel előzni, hatalmának menten vége lenne.

Az pedig, hogy a köznép a nemzet igazi veleje,

¹ Ibsen saját szavai alapján.

hírlapi család. A nagy többség, csak nyers anyag, melyből a jobbak hivatása nemzetet alkotni. A szabadelvűség és erkölcsiség egy; és nem igaz, hogy a szellemi rothadás és romlottság a műveltségéből származik. Ez csak „öröklött hazugság.“ Az ostobaság, szegénység, nyomor, tehát az életföltételek nyomasztó volta a romlottság oka.

A tömör többség arra is képes, hogy lelki ismeretlenségével saját boldogságát a hazugság és család alapjára építse. És így a „társadalom támaszai“ is annak csak eszközei. Saját úton nem haladhatunk, mert a tömeg mindenben, ami benne történik, becstelen indokokat keres.

Pedig a társadalom igazi támaszainak az: igazság és szabadság szellemének kellene lenni!...

Ez Ibsen nézete a társadalom felől. Hatalmas, eredeti, nagy nézet. A benne zajló pesszimizmus cinizmusba soha át nem csap. Egy nyugtalan, erős szellem gondolkozhatik csak így. És most már költészetének gyökerkérdése az, hogy *miképpen érvényesülhet az egyéniség ebben a társadalomban?* Az ő ideálja: az emberi egyéniség tökéletes kialakulása. Így hát alaposan különbözik a francia dramatikuskoktól, a Bataille-féle „elegáns színműirodalmi iparcikk“-ek szerzőitől. Sokkal alaposabb tudású és sokkal egyetemesebb szellem náluk Ibsen. Külömben germán vére s életkörülményei is hozzájárultak ahhoz, hogy éles látású igazságot kereső ember legyen. Ő tehát egészen új oldaláról fogja föl az életet, mert látja, hogy a szövevényes emberi természet vizsgálatánál átható lélektani erejével a mélységekbe kell bocsátkoznia. És így nem a házasságtörés, sőt nem is az agyoncsépelet s mégis mindig új szerelem az ő tárgyai, ezek egyáltalán nem izgatják, hanem drámáiban az egyéniség teljes kifejlődésének akadályait tárja föl. És, hogy az akadályok rendkívül erősek, éppen ez magyarázza meg Ibsen mély pesszimizmusát. Ez akadályokat tagadhatatlanul hatalmas vonásokkal rajzolja meg s hogy ezt a norvéget tiszta mivoltában megismerhessük, és eljussunk pesszimizmusának forrásához, leghelyesebb követni az ő gondolatait.

Szerinte az egyéniség hibátlan kifejlődésének útjában áll mindenekelőtt az, amit szülénktől örököltünk. Ibsen u. i. beviszi drámáinkba a *lélektani darwinizmust*, amely szerint nem vagyunk mentek szüleink lelki tulajdonságaitól. Elődeink állandó „kísértetek“ reánk nézve. Nyügöző hatásukat megérzi egyéniségünk. Oszvald („Kísértetek“) apja

bünéért lakol s általában mindig ott lebeg Ibsen előtt a biblia szava: „megbűntetem az apáknak álnokságát a fiakban“. Ott van a „Nóra“ Rank doktora, aki Oszvald édes testvérének mondható. Ezt a szerencsétlen embert is atyja víg hadnagy-napjaiért öli meg a hátgerinc-sorvadás. De ilyen alakokat minden nagy Ibsen-drámában lelünk. Mint egy nyomasztó súly nehezedik ez rá mindig a lelkekre, ez a vészes átöröklés, melyet hogy megismerhessünk, az író különösen a Kísértetekben s a Vadkacsában bámulatos mély perspektívát nyújt. A Vadkacsában pl. Werle György tulajdon cselekvésre képtelensége elnyomott anyjától öröklött dolog. Ekdal Hjalmar is, ha atyjával egy sorba állítjuk, bámulunk rajta, hogy mennyire hasonlítanak, a fiú jelleme mennyire összefügg atyjáéval. Dina (Társ. tám.) és Regina („Kísért.“) ez a két törvénytelen leány sem képes környezetében maradni. Öröklött hajlamuk mintegy predestinálja őket arra, hogy a társadalomból kiváljanak. Nóra is atyjától örökli könnyelműségét stb... Így függenek össze a nemzedékek egymással; jellemük összeforrott s a „ma“-embereit a „tegnap“ emberei nélkül sokszor meg sem értенők.

Közvetlenül az átöröklés után a *családi környezet* hat az egyéniségre, illetőleg gátolja annak szabad fejlődését, kivált ott, ahol a gyermek teljesen átadja magát szülei akaratának. Jellemző példa erre Nóra. Atyja becézte, babusgatta, kis játékszerének tartotta s mi lett a következménye? Az egyéniség elnyomása. A Vadkacsában Werle György-e apja erőszakos természete miatt mintegy visszahatásként szenved „akut becsületeségi láz“-ban. Az ő egyéniségét elnyomták otthon s így most mindenkinben az igazi „én“-jét akarja bilincseitől megszabadítani. A családi körben csak igazságtalanságot látott és azért keresi most az igazságot; ott csak megalkuvással találkozott s azt akarja most mindenünnen kiirtani. Ekdal Hjalmar két vén nénje nevelte, becézte s az ötöröklött akaratképtelenség mellett az a hitegetés, hogy őt azok genie-nek tartották, ölte meg benne az egyéniséget.

De még ezzel a kérdés világgért sincsen kiérdemelve, mert az egyéniség nem érvényesülhet, az egyén nem élhet és nem tehet igaz meggyőződése szept azért sem, „mert a *társadalom kényszerít bennünket, hogy csalárd utakon járjunk*“. Így aztán a legtöbb ember élete csaláson épült,

látszat, hazugság. Erre is találunk fényes példákat Ibsen költészetében. Hazugság az élete a Társadalom támaszaiban Bernick konzulnak, mert hiszen egész existenciája egy rút hálátlanságon s egy kószra, hazug hír mentő erején alapul, hazugság a jó élete s boldogsága a Kísértetek Alvingnéjának. Az öreg Werle nagykereskedő is csalásból él; megtudta őrizni a látszatot; Ekdal lehetetlenné lett, ő megállott s most a látszat pótolja nála a lelkiismeretet s egyúttal a valódi életet, épúgy, mint Bernick-nél. Állásukat, boldogulásokat egyformán tülekedve, mást lejárva, rút hálátlansággal vívták ki és tartották meg. A társadalom az oka az egyéniség ilyen fejlődésének, mert az „mindenben becsstelen indokokat keres s fiatalkori hibát benne helyrehozni nem lehet“.

Az átöröklés, családi környezet és a társadalmi félszepségek mellett azonban az egyén még a körülmények és a kötelesség kényszerítő súlya alatt is görnyedezik és az igazságot hirdetni nem képes. Pl. Alvingné („Kísértetek“) nem meri férje feslettségét föltárni, mert abból őt is megítélnék, nem meri fia előtt sem föltárni, mert nem akarja gyermeke lelkét egy boldog tudattól megfosztani. És ez — látja Ibsen, — hogy az egyénnek nem kötelességteljesítése, hanem gyávasága. De nem tud szabadulni tőle, mert „mindig kísértetek hatalma alatt nyögünk. Kísért, amit szüleinktől örököltünk s amellet a sokféle régi, elavult felfogás, az ósdi vakhit és más ilyesmi. Mindez nem bennünk, de mégis bennünk van és mi nem szabadulhatunk tőle.“ Szívünk vonzalmát, természetes belátásunkat nem követjük, hanem „beszélünk kötelességekről és más efféle gyári munkáról... vagyis kísértetekkel viaskodunk.“

Micsoda megrázó mélység van e nehézveretű szavakban!...

Sőt az alapjában nemes lelki tulajdonság is lehet Ibsen szerint kedvezőtlen körülmények között az egyén lelki elkorcsosulásának oka. Az életöröm nem más előtte, mint nemes munkakedv s az élet nem siralomvölgye. De maga az életöröm is örvénybe hajthatja az egyént, ha fejlődésének körülményei károsok. Frappáns példája Alving („Kísértetek“). Elevensége, életöröme tette fesletté, mert „kisvárosban élt, hol nem várt rá öröm, csak élvezet, nem volt életcélja, csak hivatala. Munkára szentelte volna minden erejét, de nem volt semmi munkája, csupán foglalkozása. Nem volt egyetlen barátja, aki együtt élvezte

volna vele az életörömöt; cimborái voltak csupán; csak korhelyeket ismert.“

Az egyén fejlődésének tapasztalaton alapuló, igazán reális és hatalmas milieu-elmélete él e sorokban. Ibsen rendkívül mélyen szántó gondolkozásának, emberismeretének és éleslátásának egyik legjellegzetesebb bizonyítéka ez a néhány mondat.

E befolyásoló tényezőktől meg kellene szabadulnia az embernek, mert csak akkor lehetne igazán boldog; mint Stockmann mondja: „az a legerősebb ember, aki egyedül áll“. De látja ez a nagy pesszímista, fájdalmas resignációval látja, hogy lehetetlen. E tényezők befolyása olyannyira erős, hogy megszabadulni tőlük nem lehet s az egyszer így elnyomott egyéniség lábra nem kap többé soha. De hát az ilyen embereknek is élniök kell s emiatt az ilyen egyéniségükben fejletlen személyeknek valami jótévő hazugság tartja fenn a lelkét.

A Vadkacsában az öreg Ekdalnak, nyulai, pajtáján vadásztatásai, e szelíd önámítások pótolják az élet igazi alapját. Fia, Hjalmar is csak hazugságok életalapján tengődik, t. i. azon, hogy magát valami találmányra hivatottnak hiszi. Nincs igazi egyénisége, hogy azonban mégis legyen miért élnie, kell neki e jótékony hazugság, e megalkudás az étellel. Amellet még egyébre is szüksége van. T. i. mindig az atyja iránti szent kötelességről beszél, de semmit sem tesz s végül utolsó nagy önámítása az, hogy azt gondolja, imádja leányát Hedviget. Így aztán lelkének ez a hamis kendőzése pótolja nála az igazi egyéniséget.

(Vége köv.)

Írás órája.

Írta: Komlós Aladár.

*Te áldott bűvös asszony, meleg dalok hozója,
Ki napsugaras tavaszkor suhansz a szív közepébe
S dús virágszirmot szórsz a szívem szőnyegére,
Amikor te ülsz a szívben, ó áldott az az óra!*

*Asszony: zeneszó, szinek és illatok hozója,
Szegény, kopár szívemhez oly ritkán, félve térsz be,
Elszálltál mindörökre talán a messzeségbe
És nem jössz vissza többé, szentséges ihletóra. . .*

*— Te áldott bűvös asszony, imárukulcsolt kézzel,
Tárt szívvel várlak. Ó, jöjj s csókolj dalt szívembe
S hints be színes, virágos, meleg rímmel zenével. . .*

*Ha jönnél, szürke lelkem ezer virágba feselne,
Kevély szívem csordultig megtöltené alázat
S csókot szórnék szeretettel puha kezedre. Várlak...*

Irodalom.

Ács Éva és egyéb történetek.

Írta: **Vándor Iván.**

Ez a könyv csodálatosan kedves és megérthetetlen finomságu fehér lányszobákat juttat eszembe, ahol leányosan félénk, diszkrét parfümillat lebeg a hófehér bútorok, fehér csipkék, apró, kecses nippék és pár fehér jácint-csokor felett. Legyünk indiszkrétek: írónő könyve, aki, hiába, a saját mileujébe álmódja bele legszívesebben kedves, finom, kecses kis történeteit. Nem nagy dolgok, nem is akarnak ezek valami nagyon mély vizeket felkavarni, nem akarják a szívek legrejtettebb, legveszedelmesebb szirtjeit, szédületes szakadékait föl-leplezni, hanem bájos, asszonyos, gyöngéd feületesség ruhájába öltözött, finom mesék.

Az Ács Éva naiv története, a tanító-lányból fejlődött legmagasabb rendű asszony meséjében, a hogyan, a mesélés és kivitel módja gyönyörűen van megcsinálva. A folytonos apró mozzanatokkal való lelki fejlesztés, bár megokolva szilárdan és csálhatatlanul nincsen, de bájos, asszonyos fölületességgel keresztül van vive. És, ugyan ki tud lélektanilag tökéletes és megdönthetetlen bizonyítékokat írni. A lélek a maga megfoghatatlanságával annyira kiszámíthatatlan, hogy nem lehet utánanyomozni soha magasabb rendű lelki megnyilatkozások okának, mert még a legtermészetesebb következményre is rá lehet bizonyítani, hogy helytelen, „hősnő jelen helyzetben másként cselekedett volna“. Az Ács Éva kedves, jól végződő asszonnyá fejlődésének úgy kellett és úgy lehetett végbemenni, ahogy meg van írva.

A többi négy novella már nagyobbakat akar. Különösen a Két ember. Nagyon érdekes és nagyon finom meglátás a mélységből a magaságba felnyúló, kettőslelkű, egytest ember, a komprimált parvenü tragédiája.

A Vándor Iván stílusáról külön kell beszélni, nem csak azért, mert finom, bájos, sima és igazán lebilineselő, hanem azért is, mert van egy különös sajátsága is. Mindig olyan, hogy az ember egy kedves, nagyon szeretett jó ismerősét üdvözli mosolygó arccal benne. Tulajdonképp a tényeknek és helyzeteknek patakzatosan gyors, üde, szeszélyesen káprázatos regisztrálása és mégsem az. Nem, mert van mélysége, amit mégis meg kell érezni. Vannak finom elhallgatásai és halk, csodálatos megéreztetései. Szob-

rász ennek a csodálatos stílusnak a képét egy rózsaszín selyem pongyolába burkolt szemérmes lányalakkal érzékítené meg.

Ennyi. A végső leszűremlése a benyomásoknak az, hogy ezt a könyvet az embereknek két válfaja fogja élvezni: a leányok és az írók. A leányok, mert minden tulajdonságával az ő lelküknek felel meg, az írók pedig a stílusának üde, hamvas, közvetlen bájáért. A többiek, nos a többiek — tudomásul veszik.

In memoriam.

(Versek.)

Írta: **György Oszkár.**

Halk, régi, titkos fájdalmak és emlékek. Nem is lehet róluk igazán írni. Valami, ami a szívekben mindig utánarezeg, nem enged, visszatart a hangulatok leírásának a munkájától. Ugy érezzük, hogy ezt a finom, mélységesen bánatos hangulatot kár volna elröp-penteni, megszentelteleníteni az írás fizikai munkájával.

A kötet különben első verseskönyv. Öt ciklusra oszlik, melyből legmélyebb és legértékesebb az első és utolsó, legszebb a középső két ciklus. Az In memoriam, az első ciklus teljesen új hangokat üt meg, új hangulatokat ad az anya és a gyermek közötti viszonyról. És van benne valami régies, egy vers határozottan régi-régi népekenekre emlékeztet. (Ó, változás csudasága) és egészen új gondolatot, új távlatokat nyit. És ez a legmagasabb költői tulajdonság: elaggult, elárvult, lelkevesztett sablonokat új, merész, költői, mély tartalommal megtölteni, a végén nagy dolgokkal megdöb-benteni a sablonokon már rég elfásult hideg külső szemlélőt. György Oszkár pedig ezt cselekszi és különösen ez sikerül neki a legjobban, így a régi sablonok fátyolával fedetten érvényesül legtökéletesebben az ő lelkének bágyadt, bús arca.

Sajátságosan misztikus versek ezek. Egyrészt a sablonokból való kiindulás hidegsége teszi, de másrészt — és ez a legfontosabb — a lélek, amely bennük él, maga is ilyen kiismerhetetlen. Nem szimbólumok, nem érthetetlen jelzőkkel körülbástyázott gondolatok miatt, hanem azért, mert mindenik vers más, nincs teljesen egységes lelke, mindenik vers új, messze tengerekre nyit perspektívát. Ugy vagyunk vele, mintha minden vers után keresnünk kellene valamit. Valami nehezen kimondhatót, amire új, mindent kifejező szó kellene és ami a versben egyszerűen, kissé szárazon is néhol, el van mondva. Régi-régi templomok titkozatos, tömjénes misztikumára árad a György Oszkár verseiből és nem tudni miért, nem tudni

honnan, egyszerre kettéválik a fal és látjuk az új, nagy, viharzó életet.

Valami ilyet érezünk, valamit, amit mindig keresni kell, valamit, amit talán soha meg nem találunk. És poétának legteljesebb, legjobb hatás az ilyen hatás. Lenyűgöz és nem tud szabadulni senki a hatása alól. Megcsillant olykor-olykor egy kis világosságot, ami után indulva talán eljutnánk a lelke legmélyéhez, megragadhatnánk a titkát aztán... csak állunk és várunk tovább és olvassuk a másik, a következő verset; pl. ezt:

De néha. — egy-egy pillanatra —
Mint hogyha a titok viradna:
Mint akit villám szele megvert,
Káprázva lát, mit sohse látott, —
— Mint fecskeszárny ver zúgó tengert

S megtérvén minden kútfejéhez,
Hol holt ideg is mélyet érez:
Én is talán meglátom ott
— Ahova csak tört szárny vihet —
Miről a fecske álmódott.

(Mint fecskeszárny.)

Egy villámcsapás csak és mégis valami elleplezett, öntudatlan mélységet érez mögötte az ember. És ahányszor átolvassa, mindig újat, mindig mást, mindig mást.

Legjobb szomorúan visszatérni az első, váratlan, akaratlan benyomáshoz. „Halk régi fájdalmak és emlékek, amik fölé búsan hajol egy értő, érző, szomorú, fáradt komoly arc. A kis, kopár, pár bútorral is telezsúfolt szoba vér-vörös függönnyel van eltakarva a lángoló nap elől és egy titkos szomorúságú, halvány, csudálatosan kifejező szemű fő szétszórt papírlapok fölé hajol...”

Szerk.

(György Oszkár „In memoriam“ c. kötelete megjelent s kapható a szerzőnél is [Debrecen, József kir. her. -u. 30.] Ára 2 korona. Bolti ára 2.50 korona.)

Tavaszkor.

Holdfényes, szép, csillagos este,
Mikor csönd van, nagy, hangtalan,
Szeretek olykor elmélázni,
Csendesen, sírva, szóttalan.
Körülvesz ekkor ezer emlék,
Ezer csalódás büszke vágy,
S lágy, tavaszi csillagos este
Emlékeimet temetgetve
Reámborúl a holt magány.

Megszólal ekkor fájó hangon
A rég elhervadt szerelem,
Valami súgja, azt zokogja:
Örök csalódás életem.

Sírnak lelkemben kicsi dalok,
Megtörnek lázas szívemen
Lágy tavaszi csillagos este
Emlékeimet temetgetve
Könnyeim hullnak csendesen.

*

Verődöm kínban utánad vágyva,
Mély szomorúság csókja lelkemen,
Érzem, hogy soha el nem érlek,
Az elérhetlent kergetem . . .

Várlak csak várlak s örökké várlak
Könnyemnek új meg új forrást nyitok,
Ifjú testem vágyik öröme kéjre,
Vágyó lelkem mély szent örök titok.

Hunyadi László.

Mírek.

A M. I. T. pályatételei. A M. I. T. mint minden évben, úgy az idén is tűz ki pályatételeket. Ebben az iskolai évben május 15-iki beadási határidővel Nagy Imre élete és költésze címén tűzött ki egy pályatételt (jutalma 30 K), továbbá szabadtárgyú elbeszélésre hirdetett pályázatot (jutalma 20 K). Az évváró ülésen pedig komoly és víg verseny szavalatot fog tartani (mindkettőnél az első díj 10—10 korona).

Szerkesztői üzenetek.

(Kéziratot nem ad vissza a szerkesztőség.)

Jel. E rovat hosszabb közlésekre, pedig küldeményére sok megjegyezni valónk van, nem alkalmas. Kérjük álnévét is lehetőleg megváltoztatni, mert ez naív.

D. J. Kolozsvár. Május 15-én új számunk lesz. Siess, küldj valamit. A H. I. novellája is talán jön akkor. Próza van túlon-túl.

Debrecen sz. kir. város
könyvnyomda-vállalata
Debrecen, városház épület.

~~~~~

**Készít mindenféle nyomdai munkákat
a legegyszerűbbtől a legdiszesebb
kivitelig, jutányos árak mellett.**